

Тавлуй О.В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права,
кандидат юридичних наук*

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВІДНОСИН, ПОВ'ЯЗАНИХ З УСИНОВЛЕННЯМ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ ІНОЗЕМЦЯМИ

Проблема міжнародно-правової охорони прав дітей при міжнародному усиновленні у сучасних умовах є не тільки однією з головних складових державної політики окремої держави, але й складовою політики світового масштабу. Безробіття, зниження якості життєвого рівня, тяжке матеріальне становище значної частини громадян, фінансова нестабільність молодих сімей, вимушена міграція призводять до поступової інтернаціоналізації процесу усиновлення.

Актуальність проблеми є очевидною, адже у багатьох своїх моментах вона обумовлюється необхідністю вирішення проблем міжнародного усиновлення зусиллями світової спільноти, шляхом погодження та укладення міжнародних договорів, як універсального, так і регіонального характеру, а також імплементації цих норм у національні правові системи, зокрема і в законодавство України.

Аналізуючи міжнародно-правові акти у сфері охорони прав дітей, варто зробити висновок про те, що міжнародне усиновлення є альтернативним способом забезпечення права дитини на сім'ю, коли не виявляється можливим передача дитини на виховання у сім'ю чи для усиновлення у країні походження.

Міжнародне усиновлення здійснюється через компетентні органи чи установи із застосуванням норм і гарантій, аналогічних тим, які діють при усиновленні у країні походження. При міжнародному усиновленні особлива увага має приділятися питанням захисту правових і соціальних інтересів дитини, у зв'язку з чим особливе значення має кримінально-правова охорона дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування під час усиновлення їх іноземцями.

Як відомо, основні засади та принципи міжнародного усиновлення закріплено у міжнародних документах. Зусиллями світового співтовариства розроблено правові норми, які

регламентують порядок міжнародного усиновлення. Вони містяться у Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, та визнання рішень про усиновлення від 15 листопада 1995 р., яка встановила, що компетентні органи застосовують свій внутрішній закон, якщо його застосування не заборонене при ратифікації даної Конвенції (статті 4, 13), Декларації про соціальні і правові принципи, які стосуються захисту і благополуччя дітей, особливо при передачі дітей на виховання та їх подальше усиновлення на національному та міжнародному рівнях, яка затверджена Асамблеєю ООН 03 грудня 1986 р.; Конвенції про права дітей від 20 жовтня 1989 року; Конвенції про захист дітей та співробітництво у галузі міждержавного усиновлення від 29 травня 1993 року.

На думку автора, для запобігання правопорушенням у сфері усиновлення з іноземним елементом, потрібно здійснити ратифікацію Конвенції про захист дітей та співробітництво у галузі міждержавного усиновлення та дозволити діяльність на території України акредитованих міжнародних агентств з усиновлення, що значно знизить рівень незаконного посередництва у цій сфері суспільних відносин, яке зазвичай пов'язано з наявністю корисливого мотиву.

Так, усиновлювач-громадянин США Джоном Волтером Крюгером, який у 2002-2004 рр. усиновив в Україні трьох хлопчиків 1994, 1995 і 1997 років народження, а у грудні 2005 р. Департаментом поліції м. Бейкерсфілда проти нього було порушено кримінальну справу за обвинуваченням у сексуальних знуцаннях над цими дітьми. Попри те, що Д. Крюгер у 1991 р. уже був підозрюваним у сексуальних домаганнях, каліфорнійська агенція соціальних послуг Chrysalis House надала позитивний висновок на нього як потенційного усиновителя, що дало підстави українській стороні поставити його на облік кандидатом на усиновлення, а потім двічі надавати дозвіл на усиновлення дітей-сиріт з Херсонського дитячого будинку. Надіслані ним в Україну звіти про стан виховання дітей свідчили про те, що вони «без жодних проблем адаптувались у сім'ї».

Американська сторона не дозволила українським дипломатам зустрітися з дітьми-громадянами України, що позбавило можливості отримати всебічну інформацію. Дітей влаштували до сімей, які мають начебто «добру репутацію та співпрацюють із соціальними службами». Департамент соціальних служб м. Бейкерсфілда

відмовився від співпраці з Генеральним консульством України в Сан-Франциско, запевнивши, що «стан дітей є задовільним» (Доповідь Уповноваженого з прав людини [Електронний ресурс] // Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. – Режим доступу: <http://www.moippro.mk.ua/attachments/article/984/доповідь%20права%20дитини.pdf>).

У разі приєднання до Конвенції профільне Міністерство мало би змогу отримувати інформацію про усиновлених дітей України від аналогічних Центрів і служб, що займаються здійсненням контролю за дотриманням прав дітей у тих країнах, де вони проживають (Маковей В. Право на сім'ю: так чи ні міжнародному всиновленню? / В. Маковей, Г. Сенік // Український журнал про права людини. – 2005. – № 6. – С. 36-38).

Кримінально-правові норми, які встановлюють відповідальність за незаконні дії при усиновленні, наявні в кримінальних законах низки європейських держав, вирізняються заборонаю посередницької діяльності з корисливою метою у сфері усиновлення дітей, передачу їх під опіку, піклування та інші форми виховання, а також комерціалізацією цієї сфери суспільних відносин. За вчинення цих кримінальних правопорушень передбачаються різні види кримінально-правових санкцій – від штрафу до позбавлення волі.

З огляду на вищезазначене, варто зробити висновок про доцільність перейняття Українською державою досвіду європейських держав щодо заборони посередницьких дій у сфері усиновлення та її комерціалізації, що безперечно повинно бути відображено у вітчизняному законодавстві.

Підсумовуючи, слід зазначити, що необхідно вести мову про вплив міжнародно-правових норм на становлення і розвиток кримінально-правової політики України у сфері захисту прав дітей під час їх усиновлення. При цьому кримінально-правова політики України стосовно незаконних дій щодо усиновлення може бути ефективною та дієвою лише спираючись на норми міжнародно-правових актів, але зважаючи при цьому на національні особливості як законодавчої системи держави, так і ментальні риси її суспільства.